

Una revista catalana de divulgació i intercomunicació científica pot arribar a ser una eina important d'aquest projecte de redreçament cultural que avui batega entre nosaltres.

Avui la ciència i la tecnologia incideixen decisivament en la configuració d'aspectes fonamentals de la nostra societat. Tot el que pugui servir per a difondre entre un

públic ampli, tan ampli com sigui possible, els aspectes claus i rellevants del progrés científic i tecnològic és en la meua opinió una contribució positiva per avançar cap a una societat cada cop més coneixedora i mestressa de les seves opcions i possibilitats.

Cordialment,

Ramon Espasa i Oliver

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

Barcelona, 6 de maig del 1980
Sr. Director de la revista (ciència)
Barcelona

Distingit director i amic:

Hem rebut el Dossier de la Presentació de (ciència), revista catalana de ciència i tecnologia.

Un cop examinat el seu contingut ens adonem que es tracta d'una publicació de divulgació i d'intercomunicació científiques al servei de tots els ciutadans avalada si més no per personalitats rellevants dins el món de la comunitat científica catalana,

els quals amb les seves col·laboracions permetran assolir aquest ambiciós objectiu que us heu fixat.

En nom de la junta directiva i en el meu propi rebeu la nostra més cordial enhorabona amb el desig de poder arribar a una entesa de col·laboració, Centre Excursionista de Catalunya, (ciència), en el futur.

Ben cordialment,

Lluís Puntís i Pujol
President

Reproducció de l'original creat expressament per Antoni Tàpies per a la revista (ciència)

CABÒRIES (MEMÒRIES D'UNA RATA DE SKINNER.)

per Esteve Freixa i Baqué

(ficció)

(ciència) publicarà regularment contes i relats breus de ficció inspirats pels problemes de la ciència en el món contemporani. El text present, que inaugura aquesta secció, és publicat simultàniament a (ciència) i a la revista francesa "La Recherche".

Esteve Freixa i Baqué (Barcelona, 1951). És investigador en psicologia experimental al Laboratoire de Psychophysiologie (Uni-

versité des Sciences et Techniques de Lille, França). Abandonà una carrera primerenca d'actor teatral. El seu camp de

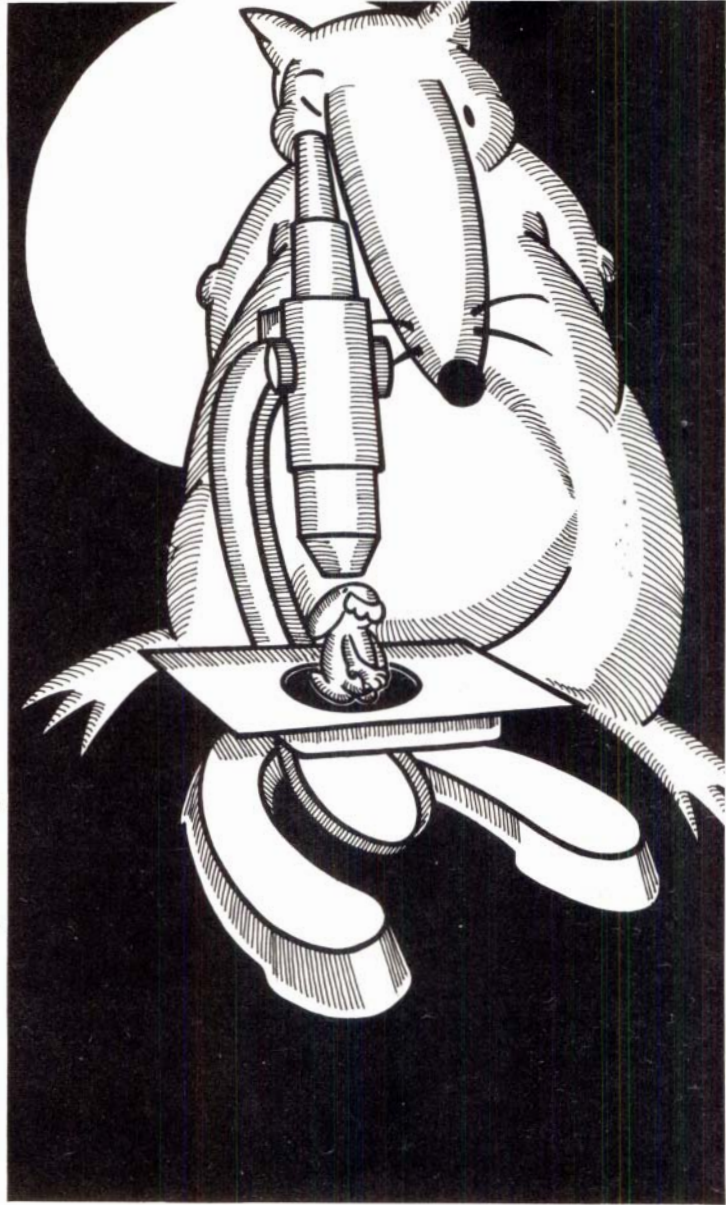
treball és, fins ara, l'estudi de la fiabilitat i les diferències individuals en mesures psicofisiològiques perifèriques.

 La reunió d'aquesta nit promet ser moguda. Pel que ha dit Pestanya, en un moment que l'habitació ha quedat sola, sembla que ha descobert alguna cosa de nou, i força important. Tothom ha fet carbòries, i hi ha opinions de tota mena: des de Cluc, que creu que s'ha trobat per fi la manera de seguir l'exemple de Skoda, fins a Mag, que amb el seu escepticisme habitual opina que Pestanya s'ha degut assabentar d'algun canvi sense importància en el treball

a la fàbrica. A ell tot això no li intriga gaire: ha assistit a tants de canvis... (Ells en diuen d'una altra manera: "programa" o alguna cosa així; però ningú no sap ben bé què vol dir això).

Fins i tot ha treballat en diverses sèries de feina diferents, que ja és més sospitos, car després d'una o dues sèries, ens eliminen.

Com sempre els més esvalotats són els joves. Al jovent, en no tenir experiència, li sembla que la nova descoberta pot ser decisiva. Igual que Cluc, no ha perdut encara l'esperança de poder fer com Skoda. Ningú de nosaltres no l'ha coneguda, ni tan sols Boabi, la més vella de totes (que no entén ningú com encara no se l'han endut). No pot assegurar ningú quantes generacions abans havia viscut Skoda; però els nostres pares ens ho han contat tal com els seus els ho varen contar: Skoda, quan Siull —responsable suprem de la nostra situació, que encara ara ho dirigeix tot— anava a agafar-la un dia per posarla a la fàbrica, li va clavar una queixalada a la mà, tan forta, que la van haver de deixar anar. Skoda es trobà de peus a

terra. El primer pas (la primera revolta), havia estat fet, però... què fer després? Es va amagar en un racó, però de seguida fou descoberta; és clar que ara els feia una mica de por, per la sang de la mà de Siull, però ells eren molts: sembla que Anairda, Llepac i Floda es posaren ràpidament a caçar-la. Aquest dos últims s'havien posat el guant, o sigui que no li serviria de res queixalar d'ara en endavant. Només li quedava una solució: córrer d'un racó a l'altre, posar-se en llocs difícils. Va anar recorrent tota la sala fins que va trobar una porta, i després una altra, i una altra, i unes escales per les quals va caure, i una altra porta encara... No va tornar més. Però ningú no ha pogut fer mai el mateix, perquè, de llavors ençà, tots porten el guant quan ens han de manipular.

De fet, però, no tothom s'acaba de creure aquesta història. Hi ha, veritablement, molts punts foscos en tot això. Per exemple: qui ho va veure? Què hi ha més enllà de les escales i de l'última porta? Existeix realment aquest "més enllà"? No hi ha potser d'altres gàbies, després de l'última porta? O potser allà s'acaba el món...

Fins i tot Mag diu que aquesta història ha estat inventada per Ells i inculcada (d'alguna manera de les que Ells saben) en les primeres generacions per a consol de totes les misèries que hem de patir. Hi han reeixit! Saben molt bé el que es fan, Ells! D'aquesta manera, diu Mag, malgrat les reixes, les injeccions, les fàbriques, els assassinats, sempre tenim l'esperança que potser un dia podrem fer com Skoda, i això ens aliena d'altres tasques més importants. Per exemple, allò que va intentar Brot. Però jo crec més aviat que Brot va fer allò per trobar un altre camí de sortida, perquè creia en la possibilitat de fugida que ens va obrir Skoda. I va mostrar molt de coratge! Llàstima que molts ja ho hagin oblidat! Va

ser just després de la descoberta d'allò de les fàbriques. Fou Boabi qui ho va arribar a esbrinar. Ja llavors, ella era qui portava més hores de treball a les fàbriques, tant a la de menjar com a la de beure, i a la d'electricitat. I havia descobert què era el que el nostre treball produïa.

Sempre s'havia acceptat com un fet que, quan tenies una certa edat, et portaven a la fàbrica on, de primer, t'ensenyaven, i després havies de fer la teva tasca. Però era ben absurd, tanmateix! Menjar o beure (segons) a canvi de pitjar aquella palanqueta. Què dimonis els podia reportar a Ells que nosaltres pitgèssim la palanqueta? I cada cop s'havia de pitjar més vegades per a obtenir la paga. Ells anaven refinant l'explotació: perquè no perdéssim temps anant a cercar cada cop el menjar o el beure, ens encenien un llumet i apa; i nosaltres continuàvem treballant com a boges per tal d'encendre el llum el màxim nombre de vegades possible. Estúpides! Per la misèria de sou que ens donaven després... De tant en tant, canviaven el sistema (em sembla que ja ho he dit que Ells en diuen "programa"), i llavors, si treballaves de pressa no et pagaven; havies de descansar per força entre palancada i palancada si volies tenir la paga. Si no, res. És ben absurd, oi? Doncs per absurd que us sembli, us ben juro que és així. Evidentment, ben aviat ho vam aprendre, tot això, i a les reunions de la nit ens ho explicàvem i ho posàvem en comú. D'aquesta manera, els joves, quan anaven a les fàbriques per primera vegada, ja ho sabien tot. Però feien com si no ho sabessin. Què més voldrien Ells, que nosaltres els estalviéssim la feina! Ens fem les "tontes" i així, mentre Ells creuen que ens ensenyen, ens donen la paga molt més sovint.

El pitjor de tot és la gàbia d'electricitat: com menys t'ho esperes, et ve una correntada. I has de treballar de valent per a evitar-les. Aquí ni tan sols tens paga: consideren que ja estem prou ben pagades cada cop que ens escapem del corrent. Això és sadisme! Tots Ells són uns sàdics! Not, Adnesilc, Aniram, les Airuns, Siull sobretot, àdhuc Floda. Qui sinó ell va matar les cries acabades de néixer de Cluc? Les va ofegar. Ja han provat diversos mètodes per eliminar-nos quan ja ens han tret tot el rendiment: esclafar-nos contra el terra, donar-nos un cop sec (com si fóssim conills, nosaltres!) i ara ofegar-nos. De tota manera és millor això que el que li va passar a Tall, que es van descuidar de deixar-li menjar i beure durant dos dies, tot just quan acabava de parir. Com va patir, la pobra! Això sí, quan se'n van adonar li van omplir la gàbia d'aliments, i Floda va renyar molt algú, però ja estava fet.

Boabi havia descobert què és el que nosaltres produïm per a Ells en aquelles gàbies (més espaioses que les que ens serveixen de casa) que nosaltres anomenem fàbriques. —Cal dir sempre les coses pel seu nom i no deixar-se entabanar per denominacions més agradables tals com "gàbies d'experimentació" o "gàbies de Skinner" (segurament, aquest és l'amo de les fàbriques)—.

Produïm respostes. Sí senyor; respostes, res-pos-tes. Ells les registren amb gràfiques, amb ratlletes, i després compten, mesuren, fan "estadística" (?) amb unes màquines que tenen en pitjors condicions que nosaltres, ja que els fan la feina i no els donen res a canvi; i això que no s'equivoquen mai, les molt beneïtes. Ni tan sols sabem si són conscients de l'explotació que pateixen. El que és segur és que no han intentat escapar-se mai. Em fa llàstima veru-les en un tal extrem d'alienació. Fins i tot quan una d'elles, la més vella, a força de *surmenage* es va posar malalta (i encara ho està) l'altra va continuar tan tranquil·la. I ella mateixa continua fent

encara el que bonament pot fer, que Déu n'hi do. Pobra! Si més no, nosaltres, quan Brot va intentar la seva gesta, tots el vàrem encoratjar i ajudar. Però qui se'n recorda ja! A vegades em penso que acabarem com les màquines, trobant-ho tot normal i sense rebel·lar-nos per res. A quants de nosaltres ens interessa encara saber què hi ha després de l'última porta? Quants de nosaltres lluitem com ho va fer Brot per esbrinar-ho? A mi Mag no em convenç. Més aviat crec que és ell qui ha estat condicionat per Ells per dir-nos el que ens diu, per fer-nos oblidar el nostre anhel d'alliberament. No m'estranyaria gens que fos un agent de la GIA, aquest Mag. S'infiltraren pertot arreu, aquesta mena de tipus, fins i tot pels estabularis, es veu. A mi no em va agradar gens allò que va fer un dia, quan ja s'havia acabat la seva ració, de prendre, de la gàbia estant, i no sense gran enginy, part de la del seu veí. De fet, però, quan Boabi va explicar el que es proposava fer, Brot no va dir res; i com nosaltres, es va sentir sorprès que el nostre treball a les fàbriques no produís cap bé de consum per a Ells, sinó unes gràfiques, unes dades, unes xifres (potser és que a ells tampoc no els ho expliquen tot, Ells).

Però un cop descobert per a què servien les palancades, la incògnita continuava existint —i existeix encara—: per què les volen, Ells, les gràfiques? El que és segur és que els són molt importants. Quina recompensa més absurda tenen, Ells. Nosaltres, si més no, obtenim menjar, beure... Va ser en aquest sentit que Brot va intentar la seva vaga; per veure fins a quin punt això els empenyava.

Quan un dia el van ficar a la fàbrica, Brot es va posar en un racó i s'hi quedà. Ells anaven com boigs; Aniram va cridar Llepac, Llepac Floda, Floda Siull. Parlaven de “congelació”, “saciació”... Van preguntar a Aniram si l'havia pesat abans, si estava al vuitanta per cent, etc. Parlaven també de neuroticisme, d'acolloniment, però no els lligava, perquè Brot, conscient del seu acte, no es va embrutar gens. Tots anaven i venien sense entendre res. Brot va repetir això durant tota una setmana. Quan van començar a correlacionar dades, res no els sortia positiu, cap resultat no anava en el sentit esperat, cap grau de significació no es desprenia d'enlloc. (No sabem si aquell dia, les màquines ens van ajudar falsejant els dígits, però a mi m'estranyaria molt. Algú més demagògic assegurarà que sí, que això era el començament de la inevitable aliança de tots els blocs oprimits enfront de l'opressor comú).

Siull estava desesperat; passejava amunt i avall com si fos ell l'engabiats. Allò tirava per terra la seva tesi. El sacrifici de Brot havia fet trontollar centenars d'hores de treball d'aquell equip. Però Brot s'havia apimat tant que morí a l'albada següent. Això els alleujà molt, ja que els permeté de trobar una explicació als fets: van concloure que Brot s'havia posat malalt i que, per tant, la seva conducta no es podia tenir en compte; així que van suprimir les seves dades de l'experiment i tot els quadrà de nou. Per fi respiraren.

La mort de Brot ens impressionà molt, i ens espantà. Ningú no ho ha provat més i em fa por que, d'aquí unes quantes generacions, es dubti fins i tot de l'existència de Brot i de la seva gesta. I a més, m'empenya pensar que Ells es van quedar convençuts que Brot s'havia posat malalt i no van saber (o no van voler) copsar la intencionalitat del seu gest. Tenen la manera més insultant de negar-nos el dret de vaga: ni tan sols ens creuen capaces de tenir-ne la iniciativa; no ens atorguen aquest dret inalienable perquè ni tan sols ens consideren capaces de tenir la noció del que és una vaga. Deuen creure que ni tan sols pensem, nosaltres! Mai no s'han preocupat de saber de nosaltres si sabem res més que pitjar una palanca (típic en tots els explotadors, d'altra banda), i

estic segura que tampoc no sospiten, en conseqüència, les nostres reunions. Quina manera de menysprear-nos! I això no és tot; sembla que quan Ells tenen cries, ja des de petits els ensenyen a controlar-nos. Es veu que, sota l'aparença d'un conte, els expliquen que una avantpassada nostra estava escombrant una escaleta (serà la que hi ha abans de l'última porta?) i es va trobar un dineret —que Ells anomenen “reforç”. És a dir que, amb llenguatge infantil, ja els inculquen el sentit de domini. El que per sort nostra passa és que la majoria de llurs cries són tan estúpides i cregudes que, per comptes de pensar que el que hi ha d'inversemblant en aquest conte és que a nosaltres el “dineret” ens serveixi de reforç, creuen que el que no pot ser és que nosaltres escombrem, pensem, etc. Amb la qual cosa, en lloc d'aprofundir en les tècniques de dominació (que el conte, bé que sota la forma de mite, revela) com han fet Siull i els seus, ens menyspreen i no es preocupen de nosaltres. Encara bo!

Però el cert és que jo tambéestic intrigada pel que haurà descobert Pestanya. A moments, el dubte s'apodera també de mi i em dic que potser Mag té raó i que Skoda no és més que un mite per donar sentit a la nostra existència oprimida i explotada; però si Brot va fer el que fa fer, no va ser per què creia en la possibilitat d'imitar Skoda? Ja no ho sé. Em moro d'impaciència per saber què ens dirà Pestanya. Serà alguna cosa decisiva? No puc treure'm del cap el que l'altre dia em confià mentre tothom dormia. Serà potser que haurà confirmat la seva sospita? No em va voler dir com ho havia aconseguit, però m'assegurà que sabia què en feien, Ells, de les dades, les gràfiques, etc. Diu que estudien les lleis de la conducta, per controlar-la. Jo no ho acabo de veure clar, perquè més controlats que ens tenen, ja no pot ser (malgrat Brot). Però Pestanya em deia que no era pas per controlar-nos a nosaltres, que tant se'ls en fot de nosaltres (això lliga amb allò que deia abans del menyspreu que ens tenen i de tan poc que en consideren); es tracta, diu, de controlar-se entre Ells, és a dir, uns Ells a uns altres Ells. Sembla que d'això en diuen psicologia.

Aleshores, després de l'última porta, el “més enllà”, que per nosaltres representa la llibertat, Llur món, és per a Ells una mena de gàbia grandiosa on Ells fan pitjar palanques a d'altres? Però per obtenir què? Noves gràfiques? És això el que jo no entenc; què en faran de noves gràfiques? Decididament, com més coses sabem, més interrogants se'ns obren.

Però si Pestanya tingués raó, això significaria que Ells també estan sota control; si més no, d'altres Ells com Ells; i fins i tot aquests altres Ells tampoc no deuen escapar-se de les lleis de la conducta, si és que, com diu Pestanya, existeixen.

Així, doncs, Ells són tan presoners com nosaltres? I tan poderosos que ens semblen! I encara pitjor que nosaltres, perquè Ells són controlats per individus de Llur pròpia espècie. A Ells no els serveix, doncs, de res poder travessar l'última porta, sortir al “més enllà”? Tindran Ells un altre “més enllà”? Una llibertat per conquerir? Una Skoda o una Brot? Sí, segurament deu ser de tot això que ens parlarà avui Pestanya. Deu haver verificat la seva hipòtesi (se m'està enganxant Llur llenguatge, coi!) La reunió d'aquesta nit promet ser moguda.

A tot l'equip (humà, animal i material) que fa possible el Laboratori de Conducta i lluita per millorar les seves respectives condicions d'existència.

